

AHISKA TÜRKLERİ ve TÜRKİYE

Orhan URAVELLI

*Vatan mücadelemizin öncülülerinden ve
Ahıska davasının gönüllü mücahitlerinden
Nazım Kadırov'un aziz hatrasına.*

Sovyetler Birliği, Ahıska'dan sürülmüş Türk nüfusu konusunu yıllarca gizli tutmaya çalışmış, diğer sürgün halklar gibi Ahıskalıları seslerini çıkarmaya da izin vermemiştir. Kırım Tatarları ve diğer sürgün halklar hakkında yurt dışında ve Türkiye'de az çok bilgi vardı. Fakat ne yazık ki 1944'te Orta Asya'ya sürülmüş Ahıskalılar üzerine Türkiye'de ne bilgi, ne kitap ne başka literatür vardı. Türk kamuoyu bu konuda hiçbir şey bilmiyordu. Türkiye'deki sürüyle devrimci ve ilerici aydınların ise yeryüzü cenneti olarak gördükleri komünist SSCB'de böyle mezalim olamazdı!

16.03.1981'de Moskova Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Atatürk'ün doğumunun 100. yıldönümü ve 16 Mart 1921 Sovyet-Türk Antlaşması'nın 60. Yıldönümüyle ilgili bir tarih konferansı düzenlenmişti. O zaman bendeniz 24 yaşındaydım ve bu enstitüde staj yapıyordum. Toplantıdaki mütercimlerden biri de bendim. Türkiye'den Suna Kili, Edip Çelik, Ergun Özbudun, Mehmet Gönübol ve Orhan Koloğlu gibi zevat gelmişti. Bu ünlü bilim adamlarının hiçbiri Ahıskalıların 1944 sürgünüyle ilgili bir şey bilmiyordu!

Toplantı sırasında bir ara ben, T.C. Moskova Büyükelçisi Vahit Halefoğlu'na mütercimlik yaptım. O benim Azeri olduğumu düşünmüştü fakat ben kısaca Ahıska Türklerini anlatınca şaşırıp ve onları hiç duymadığını söyledi. Ben de, ondan önce Moskova'da Büyükelçi olan Fuat Bayramoğlu'nun konuyu bildiğini anlattım. Zira o bu şehirde sefir bulunduğu sırada rahmetli Enver Odabaşov öncülüğünde bizimkiler vatan davasını anlatmak için zorla TC Moskova Büyükelçiliğine girmişlerdi. Ne o zaman, ne de sonraları bu diplomatların ve bilim adamlarının Ahıskalıları bahsettiklerini duymadım!

1982'de Mümtaz Soysal Moskova'ya bir sempozyuma gelmişti ve ona da iki gün eşlik ettim. Müzey ve Bolşoy'da baley gittik, kentte dolaştık. Üçüncü dünya ülkelerini anlatıyor, ilerici ve modern demokratik yapıya sahip bağımsız Üçüncü Dünya fikrini savunuyordu. 25 yaşındaydım ve tabii olarak bu zat-i muhteremle teori tartışacak durumda değildim. Elbette o da beni Azeri sanmıştı. Fakat Ahıska'dan bahsedince sanki Marslılardan bahsediyormuşum gibi hayret etti.

Ayrıca tarım uzmanı, kooperatif teorisini Ziya Mülayim Gökalp'ı hatırlıyorum. 1982'de Moskova'da Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsünün davetlisiydi. Çok uğraştı ama kendisine Moskova çevresinde bir kolektif çiftlik (kolhoz) göstermediler!

Çünkü Avrupa'da gördüğü tarım işletmelerinden sonra kolhozdaki rezaleti görseydi sarsılabilirdi. Onun Ahıska hakkında bilgi sahibi olmayışı zaten normaldi.

Kısacası, Türkiye için Ahıskalıların hiçbir şey ifade etmediğini işte o zaman açıkça görmüştüm ve çökmüştüm.

Neyse ki SSCB, tarih çöplüğündeki yerini aldı ve yeni sorunlar başladı: Cehalet, bilgisizlik ve riyakârlık... Çünkü küreselleşme aynı zamanda seviyesizleşme demektir. Olimpiyatlarda gördük ki bizde sporcudan çok spor yazarı ve muhabiri var. Ne yazık ki Ahıskalıları konusunda ahkâm kesen, edebiyat üreten, bilgiçlik taslayan, kendi aklınca politika yaparak avantaj, puan, saygı ve hatta kâr elde etmek isteyen derneklerde çokça kurt mensuplar, yaşlı ve genç bolca uyanık vardır. Bir de sorun hakkında bilgisi olmadığı halde, fikir beyan edebilen, kenardan gazel okuyan dehalalar vardır!

TBMM'de, *Türk Dünyası İlişkilerinde Yeni Bir Adım: Nahçıvan Ruhu* sempozyumu düzenlendiğini duyduk ve derhal bu konuda haberler aramaya başladık. Prof. Dr. İlber Ortaylı'ya ait "Genç nüfuslu ülke unvanımızı, ancak bu asrın ortalarına kadar sürdürebiliriz. Sonra bu eksikimiz nasıl kapanacak; 90 bin Ahıska Türkünü ABD'ye verecek halimiz yok. Derhal Ahıska Türkleri, Türkiye'de ikamet ettirilmeye başlanmalıdır." şeklinde hiç alışkın olmadığımız bir sözü okuyunca merakımız epeyce arttı (<http://qha.com.ua/ilber-ortayli-90-bin-ahıska-turkunu-abd-ye-kaptiracak-degiliz-68349tr.html>).

Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Şükrü Haluk Akalın'ın, 'Ortak Türk iletişim dili' gibi fantezileri bizi doğrudan ilgilendirmese de kafamıza şu soru takılmadı değil: TDK bugüne kadar gerekli taramalar yaparak ve malzeme toplayarak Ahıska Ağız Sözlüğü neden hazırlamamıştır? Sovyet devleti 1992'den beri yoktur ve bağımsız Türk Cumhuriyetleri de engellemedikleri ne göre Sayın Akalın'ın bu soruya cevabını merak ettik.

Prof. Dr. İlber Ortaylı.

Sempozyumda konuşan Prof. Dr. Ahad Andican, AB'nin, ülkeler arasında demir-çelik işbirliği kurulmasıyla ortaya çıktığını hatırlatarak, Türk Cumhuriyetleri arasında da ekonomik altyapının geliştirilmesi gerektiğini vurgulamış. Tıp doktorunun demir-çelikten ne anladığını bilmem ama Türk Cumhuriyetlerinin dış ticaretinde yalnızca yüzde 4'ünün Türkiye ile yapıldığını, bunun da yıllık 8 milyar dolarlık iş hacmine denk geldiğini ifade etmiş. Şunu da ekleyelim ki bunun 4 milyar doları Azerbaycan'dan ithal ettiğimiz petrol ve gazın karşılığıdır. Andican, Bakü-Tiflis-Ceyhan mantığıyla geliştirilecek Nabucco Projesinin, Türkiye ile Türk dünyası arasında bağlantı sağlayacağını, Kars-Tiflis Demiryolunun faaliyete geçirilmesi halinde ülkeler arasındaki taşımacılıkta büyük mesafe alınacağını bildirmiş. Ancak 15-16 yıl önce, kendisi Devlet Bakanı iken Kars-Tiflis Demiryolu fikrini neden önermediğini açıklamamış!

Andican, konuyu coşkuyla sürdürürken 'lider ülkenin etrafında toplanma' gibi ilginç bir husustan bahsetmiş. Yıllardır Ortadoğu'da olup bitenler bakılırsa Türkiye lider ülke filân değildir; zira artık devlet adamlarımız bile bazı illerimize asker ve polis eşliğinde gidebiliyor... Sanki Türk dünyası bunları görmüyor... İslam Kerimov'un veya Aliyev'in ülkesinin lider ülke olamayacağı ise zaten bellidir.

Sayın Andican yıllar geçtikçe gerçekçi olmak yerine hayalcilik kıyılarında dolaşmaktadır. Yanılmıyorsam 1997'de Devlet Bakanı iken bizi odasından nerdeyse kovup çıkarmıştı. Çünkü arkadaşlarımızdan biri, Fergana vahşetini ve Özbeklerin Ahıskalılara yaptıkları mezalimi anlatmıştı. 1954 Afganistan doğumlu, Özbek muhacir ve TC Devlet Bakanı Andican buna çok sinirlenmişti. Olayların KGB tarafından düzenlendiğini, Özbekleri onun kışkırttığını söyleyerek, Türk dünyasının bir bütün olduğunu beyan etti. Haziran 1989'dan 1990 Nisan'ına kadar KGB'nin, en az dokuz ay boyunca aralıksız olarak Özbekleri nasıl tahrik edebildiğini ve Türklere karşı nefret ve düşmanlığın nasıl sürdürülebildiğini merak edip sorduk. Prof. Dr. Mehmet Saray gibi bilmediği konuda KGB demagojisiyle Özbekleri ve Ahıskalıları niye aşağıladığını, neden böyle tutarsız argümanlarla bizi enayi yerine koyduğunu sorunca bizimle görüşmeyi sona erdirdi. Bunca yıllar içinde İslam Kerimov'un hâlâ KGB ajanı olduğunu düşünüyordur herhalde! Öte yandan Andican, hayatı boyunca o bölgede demokrasi kültürünün, çağdaş değerlerin ayaklar altında olduğunu itiraf etmemiştir. Çünkü bunlar onun için öncelikli değerler değildir; çünkü Afganistan'da ve Türkiye'de ona demokrasi öğretin olmamıştır!

Türk İşbirliği Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) Başkan Yardımcısı Mustafa Şahin, 1992 yılında kurulmuş TİKA'nın faaliyetlerinden bahsetmiş. Biz bu kurumun, başımıza DATÜB gibi beleşçi ve gösterişçi bir teşkilâtı tebellüş ettiğini bildiğimiz için bu konuyu atlıyoruz. Ortak Dil Kullanma Projesi bulunduğunu belirten Şahin, "*Hangi dilde anlaşacaksak onu kararlaştırmalıyız; İngilizce mi, Rusça mı, Türkçe mi?*" Bu sorudan

anlaşıldığı üzere Sovyetler dağıldığından beri hiçbir ilerleme kaydedilmemiştir. Türkiye dışında bütün Türk dünyasının ortak dili Rusçadır ve sadece Türkiye'nin hatırı için kimse Türkçe öğrenmeyecektir. Bu gerçeği bir türlü kabullenemeyenler ise Ankara'da rüyalarla avunuyorlar.

Sempozyumun ikinci oturumunda konuşan TDK Başkanı Akalın, en önemli sonuçlardan birinin de Türk Akademisi kurulması kararı olduğunu belirtmiş. Akalın, yeni yapılanmanın, dil konusunda yeni açılımlara imkân vereceğine inandıklarını kaydetmiş. Sayın Akalın diyor ki, "*Bugün Türk yazı dilleri ve lehçelerinin anlaşmazlığı, son 150 yılda farklı yabancı dillerden alınma sözlerden dolayıdır.*" Buna gülsek mi ağlasak mı? Bildiğimiz kadıyla son 150 yılda sadece batı dillerinden kelime alınmıştır ve bunlar aşağı yukarı hepsi aynıdır: Traktör, dozer, tiyatro, bale, Sovyet, roket, kozmos, torpido, respublika, otomobil, otomatik, televizyon, program, parti(ya), komite(t), büro, ofis, makine, bilet vb. Şimdi bunlar mıdır fark ve anlaşmazlığın sebebi?

Hâlbuki bütün Türk lehçelerinde *kompyuter* kelimesi kabul edilmişken Türkçede bilgisayar sözcüğü kullanılıyor. Şimdi bu farkın sebebi alınma sözcük mü oluyor?

Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş da Haydar Aliyev'in, "Bir millet iki devlet" sözünü hatırlatarak "*Biz de bir millet yedi devlet ediyoruz.*" demiş. Türk dünyasının nüfus ve önemi açısından başlıca halklarından biri olan, ancak devletleri olmayan Tatarların bu slogan hakkında ne düşündüklerini bilmem ama Sayın Yalçıntaş'ın bu tür hayaller peşinden koşacağına Türkiye'de terör ve bölücülük belâsına çare önermesini beklerdik. Çünkü Türk Cumhuriyetleri arasında dil birliğinin sağlanması, birleşme fikri ve şuurunun halkın bütün katmanlarında yaygınlaşıp benimsenmesi, siyaset, kültür ve manevî değerlerde müştereklik, ekonomik işbirliği ve bütünleşme, savunmada birlik sağlanması için önce Türkiye'nin kendi içinde güvenlik ve birlik sağlaması gerekir. Sayın Yalçıntaş yıllardır birçok toplantı ve etkinlikte Ahıska konusunda konuşma yapmış ve hep aynı nakaratı tekrarlamıştır: Türkiye'deki ve yurt dışındaki Ahıskalı dernekler ve diğer mekanizmalarla birlik sağlamalı ve davalarını savunmalıdırlar. Ne var ki derbeder olup Avrasya enginliklerine dağılmış Ahıskalılar eğer birlik sağlayabilseler, onların Türkiye'ye ve Sayın Yalçıntaş'a ne ihtiyaçları var? Hocamız hep tekrarlayıp durur: Türkiye yardım etmelidir. 20 yıldır Türkiye, Ahıskalıları ne yardımı yapmıştır? Sadece ikamet tezkeresi ve vatandaşlık almak için Ahıskalı kaçak göçmenleri yıllarca süründürmüştür ve Türk evlâdı bu zavallı halk, kimlik belgesi almak için dilenmekte, çıkar ve kâr peşinde koşan lânetli dernek yöneticilerinin tuzaklarına düşmektedirler. 1992'de çıkan Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun 20 yıldır askıdadır; ne feshedilmiş ne de uygulanmıştır! Yoksa Sayın Yalçıntaş bu Kanunu okumamış mıdır? Bir devlet kanun çıkarıp uygulamazsa orada hangi hukuktan bahsedilebilir?

Prof. Dr. İlber Ortaylı, Türk dünyasının bir kültür birliği olduğunu, en hassas yönünün ise ortak tarih olduğunu kaydetmiş. Peki, bugün neredeyse 20 devlet oluşturan ve çok daha derin ve kuvvetli ortak tarihe sahip olan Arapların birliğine engel olan nedir?

Prof. Dr. Ortaylı, Türkiye’de son 20 yıldır nüfusun azaldığını belirterek, genç nüfusa sahip Türkiye’nin bir süre sonra bu avantajını kaybedeceğine dikkati çekmiştir. Ortaylı, “*Derhal Ahıska Türkleri, Türkiye’de ikamet ettirilmeye başlanmalıdır.*” demiş. İşte burada bir duralım ve pek alışık olmadığımız bu fikri tartışalım. Sanırım yukarıda değindiğimiz ‘unutulmuş’ Kanun bu bağlamda yine güncelliğini korumaktadır. Şimdi de Dünya Ahıska Türkleri Birliğinin bu görüşle ilgili eleştirisine bakalım: “*Nedense birileri Ahıska’ya dönüş gündeme geldiğinde hep aynı (bayat) haberleri hatırlatma gereği duyuyor. Herhalde Gürcü lobisinden çalışmadığına ilişkin ikaz alıyordur. Kolay yolu seçme kurnazlığı her zaman tercih edilmeyebilir! (DATÜB)*”

Evvela böyle mantıksızlık DATÜB gibi kuruluşa hiç mi hiç yakışmamış! Çünkü İlber Ortaylı’nın ‘Gürcü lobisinden’ talimat aldığını ima etmek en azından seviyesizliktir. Kaldı ki Ahıska’ya dönüş, gerçek imkân olarak hiçbir zaman gündeme gelmemiştir ve sadece son 4-5 yıldır dönüş için adil bir hukuki zemin oluşturma çalışmaları sürdürülüyor. Öte yandan Sayın Ortaylı yıllardır bu görüşünü sözlü şekilde değişik mekân ve zamanlarda dile getirmektedir ve gayet haklıdır. Çünkü bugüne kadar Ahıska’ya sadece 40-50 aile dönmüştür oysa ABD, Rusya’dan 10.000’in üzerinde Ahıskalıyı kabul ve iskân etmiştir. Bu süreç devam edecektir ve DATÜB doğru analiz yapabilseydi Gürcü lobisinin ABD ile ortak olup işbirliği yaptığı kolayca anlaşılacaktı!

ABD, Ahıskalıları kabul ederek Ahıska’ya dönüş meselesinde ayak direyen ve Türk nüfusu istemeyen Gürcistan’ı rahatlatmaktadır. Ayrıca Ahıskalıların Türkiye’ye göçü engellenerek Türkiye’nin nüfus yapısının Türkler lehine değişmesi önlenmektedir. Şu da var ki DATÜB’ün Gürcü lobisi üzerine düşüncesi tamamen tutarsızdır. Zira Gürcü lobisi Türklerin Ahıska’ya dönüşünü istemiyorsa, onların tam da Türkiye’ye göçünü desteklemesi gerekir. Çünkü böylece Ahıska’ya dönüş, gündemden kalkmış olur. Mantık böyle diyor ama ne var ki DATÜB galiba mantıktan uzak durmaktadır. DATÜB Başkanı ve onun yardımcıları Çıldır ve Posof’ta nüfus kalmadığını, göç yüzünden ıssılaştığını bilmiyorlar mı? Oraya 100-150 aile iskân edilirse kim kârlı çıkar? Hem bu ‘kolay yolu seçme kurnazlığı’ ne demektir? Türkiye’ye göç etmenin nasıl bir ıstırap ve çile olduğunu DATÜB yetkilileri bilmiyorlar mı? Bunca insanın ev ve mülklerini satamadan veya asgari fiyata satarak Türkiye’ye göç ettiğini, bütün riskleri aldığını, hiçbir sosyal garantisi olmadığını, kaçak duruma düşerek ikamet ve çalışma izni almak için bin bir eziyet çektiğini, kaçak ve sigortasız çalıştığını, çocukları okula gönderemediğini, yıllarca vatandaş-

lık alamadığını bilmiyorlar mı? O hâlde DATÜB mensupları, ‘kolay yolu seçme kurnazlığı’ derken neyi kastediyorlar? Türklerin Türk toprağında sürünmeleri ne zamandan beri ‘kolay yolu seçmek kurnazlığı’ olmuş? Hem bu ne biçim üsluptur? Kimin hangi ülkeyi seçeceği ve nereye göç edeceğine DATÜB mü karar veriyor? Türkiye onun mülkü müdür? Önce DATÜB yetkilileri kendileri Ahıska’ya dönsünler ve oraya yerleşip halka örnek olsunlar, öncülük etsinler. DATÜB, Moskova, Ankara, Tiflis, Almatı ve diğer kentlerde, Avrupa ve Amerika’da lüks otellerde ‘etkinlikler ve toplantılar’ düzenleyerek, gösteriş ve israfla dönüğe hizmet ettiğini düşünüyorsa yanılmaktadır. Ayrıca Nazım Hikmet’in Moskova’daki mezarını değil, ecdadımızın Ahıska’daki sahipsiz mezarlarını ziyaret etmeleri gerekir.

Aslında aksilik, Prof. Ortaylı’nın, Ahıskalıların nüfusu konusunda 90 bin rakamı üzerinde durmasıdır. Bu rakamla hangi Ahıskalıları kastettiği belli değil. Kastedilen Rusya’daki Ahıskalıları olsa gerek, çünkü yurtdışında Ahıskalı Türk nüfusu 90 binin çok üzerindedir. Şu da var ki Ortaylı’nın görüşünde kendi açısından bir mantık vardır. Çünkü o, konuyu Türkiye’nin geleceği, insan kaynakları ve demografisi çerçevesinde ele alıyor. Ülkemizde ne yazık ki onun gibi 40-50 yıl sonrayı düşünen ve buna göre strateji üreten devlet adamları yok derecesindedir. Hâlbuki çok sayıda stratejik araştırma kuruluşu ve ‘strateji uzmanı’ vardır. Uzun vadeli düşünen bilim adamları da fazla değildir. Gündem maddeleriyle ilgili yorum yapmak, olayların peşinden koşmak hastalığı, geleceği tasarlamayı ve projeler üretmeyi engelliyor. Ortaylı bu bağlamda gayet isabetli olarak ülkenin nüfus dinamiklerine dikkat çekmektedir.

Güvenli, istikrarlı, gelişmiş, güçlü Türkiye olmazsa, Ahıska kaç para eder? 1944’te insanlıktan nasibini almamış Stalin rejimi halkımızı Ahıska’dan sürerken Türkiye neden başına taş basıp sesini çıkaramamıştı sanki? Çünkü o dönemde Türkiye’nin, dev Sovyet devleti karşısında yapabileceği fazla bir şey yoktu. Müdahale edecek imkânı, itiraz edecek gücü, engelleyecek uluslararası desteği yoktu. Peki, bugün Türkiye’nin Ahıska Türkleri konusunda Gürcistan’a söz geçirme gücü var mıdır? Yıllardır Irak’ın kuzeyinde olup bitenler, Irak Türkmenleri konusunda yapılanlar, Suriye’deki belâ karşısında çaresizlik, müdahale edemeden sadece mültecileri ‘kucaklama’ seçeneği çok vahimdir.

Ne yazık ki Türkiye, Ahıska ve Ahıska Türkleri meselesinde ciddi bir devlet politikası üretememiştir. Gürcistan’ın gücünü herkes biliyor. Fakat Türkiye’nin bu ülkeye karşı çekingenliğini kimse anlamıyor. Bu çekingenlik doğuya giden yol mecburiyetiyle izah edilemez. Zira Türkiye’nin yol kaygısının on katı Gürcistan için geçerlidir. Türkiye olmasa adeta boğulacak halde olan bir ülkenin başka kozları var demektir. Bu koz yoksa bir zamanlar Ruslarla birlikte zulmederek Türkiye’ye sürdükleri/kaçırdıkları Müslüman Acaralaların bugün Gürcistan menfaatlerini gözetmeleri midir?